

ZAMONAVIY AYOLNING JAMIYATDAGI IJTIMOIY ROLI

Sh.Berdiyorova
JDPI

Annotasiya:

Maqolada ayolning jamiyatda tutgan o'рни, ayolning oiladagi o'рни, ayollar rolining tanlanishi, ayol mavqei va bu borada olimlar olib borgan tadqiqotlar haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar:

Zamonaviy ayol, jamiyat, rol, mavqe, ilm-fan, ijtimoiy rol, oila instituti, o'zini anglash, martaba, munosabat.

Аннотация:

В статье обсуждается роль женщины в обществе, роль женщины в семье, выбор женских ролей, статус женщин, а также исследования, проводимые учеными в этой области.

Ключевые слова:

Современная женщина, общество, роль, позиция, наука, социальная роль, институт семьи, самосознание, карьера, установка.

Resume:

The article discusses the role of women in society, the role of women in the family, the choice of female roles, the status of women, as well as research conducted by scientists in this field.

Key words:

Modern woman, society, role, position, science, social role, family institution, self-awareness, career, attitude.

Hozirda ayolning zamonaviy jamiyatdagi o'рни uy vazifalarini bajarish, bolalarga g'amxo'rlik qilish, ularni tarbiyalash va qonuniy turmush o'rtog'iga xizmat ko'rsatish bilan cheklanib qolmaydi. Endi bu pozitsiya eskirgan deb hisoblanadi va uni hali ham tanlagan ayollar deyarli ixtiyoriy ravishda o'zlarini erkak qulligiga berib yuboradigan konservativ e'tiqod tarafdorlari sifatida qabul qilinadi. Darhaqiqat, ushbu yondashuv muayyan vaziyatlarda noto'g'ri, qachonki adolatli jins vakillari uning kasbini oilaviy qadriyatlarni saqlashda ko'rsalar va o'z yutuqlarini turmush o'rtog'ining muvaffaqiyatlaridan ajratishga intilmasa.

Axir shaxsiy ambitsiyalar, martaba o'sishi va mustaqillik maqomi, hech bo'lmaganda moddiy jihatdan mujassamlashishi hammani shu kungacha yo'ldan ozdirmaydi. Ko'p ayollar ushbu mezonlarni o'zlari uchun maqsad sifatida ajratmaydilar, oilaga to'liq xizmat qilishni afzal ko'rishadi. Ammo bu erda yana bir haddan tashqari narsa yuz beradi, chunki bugungi kunda zamonaviy jamiyatdagi ayolning mavqei nafaqat uy bekasi, sodiq xotin va yaxshi ona sifatida qabul qilinadi. Ko'pincha qizlarning qarindoshlari va do'stlari, avvalambor ularning ota-onalari o'spirinlikdan ularni hayotdagi asosiy narsa mustahkam oila emas, balki barqaror ijtimoiy mavqega ega bo'lishiga ilhomlantiradi.

Shuning uchun, o'zingizni nikohga topshirishdan oldin, siz oyoqqa mahkam o'rnashib, moliyaviy jihatdan mustaqil bo'lishingiz kerak. Bu boradagi dalillar shundan iboratki, agar turmush o'rtog'i to'satdan oilani tark etsa, bolalar otasiz qolsa, boshqa dahshatli narsa yuz bersa,

ayol bunga tayyor bo'lishi kerak. Darhaqiqat, zamonaviy jamiyatdagi ayollarning mavqei shunga o'xshash tashvishlarni anglatadi, chunki bugungi kunda ajralish ba'zi bir rivojlangan davlatlarda halokatli deb hisoblanmaydi. Shunday qilib, nikoh rishtalarini yo'q qilish ehtimoli har yili o'sib boradi: odamlar tobora ko'payib bormoqda va ko'pincha nikoh uyushmasidagi eng kichik noqulayliklarga ham dosh berishni xohlamaydilar.

Ma'lum bo'lishicha, zamonaviy dunyoda ayolning vazifasi, avvalambor, ishda muvaffaqiyat qozonish, martaba o'sishi, moddiy mustaqillik, shundan keyingina xotin va ona maqomidir. Shunday qilib, qadriyatlarni qayta baholash deb ataladigan narsa mavjud, bu esa o'z navbatida zaif jinsiy hayotdagi oila va nikoh munosabatlarining ma'nosini qayta ko'rib chiqishga olib keladi.

So'nggi o'n yilliklarda zamonaviy jamiyatda ayollarning ijtimoiy roli tubdan o'zgarganligi sababli, tabiiyki, adolatli jins vakillari mavqei ham o'zgarib bormoqda. Shunday qilib, zamonaviy psixologlar ayollarning quyidagi asosiy toifalarini ko'rib chiqishga intilishadi: rahbarlar, karyeristlar, uy bekaları va liberal kasb egalari. Ayollar yetakchilari ko'p jihatdan xarakter xususiyatlariga ko'ra erkaklarnikiga o'xshashdir: ular maqsadga muvofiq, o'z kuchlariga ishonishadi va hech kimning yordamiga umid qilmasdan hamma narsaga o'zlari erishadilar.

O'zini anglash - bu har doim ish va martaba yutuqlarini birinchi o'ringa qo'yadigan karyeraga intilgan ayollarining asosiy maqsadidir. Bunday natijalardan keyingina ular oila qurish va bolalarni rejalashtirish haqida o'ylashlari mumkin. Zamonaviy jamiyatdagi uy bekasi rolini tanlagan ayolning mavqei, qoida tariqasida, bugungi kunda eng yaxshi tomondan ko'rib chiqilmaydi.

Ko'pgina tadqiqotchilar ta'kidlashlaricha, ma'lum bir jamiyatda o'zlarining rollarini to'g'ri bajarish jarayonida erkak erkakka, ayol esa ayolga aylanadi. Biroq, bu rol faqat shaxsning ongiga singib ketgan ijtimoiy me'yor ekanligiga ishonish bema'nilik bo'lar edi. Ko'p jihatdan u behush xulq-atvor motivlari bilan belgilanadi, ular erkaklar va ayollar uchun har xil.

"Rol" atamasi 1920-1930 yillarda ilmiy muomalaga kiritilgan. J. Mead va R. Linton. J. Mid o'z kontseptsiyalarini taqdim etishda ushbu atamani og'zaki aloqa jarayonida shaxslar o'rtasidagi o'zaro harakatni tushuntirish uchun "boshqasining rolini qabul qilish" g'oyasini ishlab chiqishda ishlatgan. Aslida, rol tushunchasi teatrdan olingan bo'lib, u erda u ijtimoiy xulq-atvorning bir qator hodisalari uchun metafora sifatida ishlatilgan.

Status, R. Lintonning fikriga ko'ra, ma'lum bir tizimda shaxs egallaydigan joy. Va "rol" tushunchasi olimlar tomonidan ma'lum bir maqom bilan bog'liq bo'lgan turli xil madaniy xulq-atvor naqshlarini tavsiflash uchun ishlatiladi. Shu sababli, rol ma'lum bir maqomga ega bo'lgan har bir kishi uchun jamiyat tomonidan belgilangan munosabat, qadriyat va xatti-harakatlarni o'z ichiga oladi [1].

Ijtimoiy rol - bu ob'ektiv va sub'ektiv tartibdagi ko'p darajali hodisalarning funktsiyasi bo'lib, ular shaxsning xatti-harakatlarida aks etadi [1].

Jamiyatdagi ayollarning mavqei doimo ilmiy fikrlarning diqqatini jalb qilib kelgan.

Jamiyat va madaniyat sohasida doimiy ravishda o'zgarib turadigan zamonaviy jamiyatda "ayollar masalasi" nihoyatda dolzarb bo'lib qoldi: ayolning mavqei jamiyatdagi vaziyatga, ijtimoiy-madaniyatning qanchalik tez va muvaffaqiyatli bo'lishiga tobora ko'proq bog'liqdir. Hayotning huquqiy tomonlarini isloh qilish, dunyoviy rivojlanish oila institutidan boshlandi.

Zamonaviy ayolning ijtimoiy roli haqida gapirar ekan, amerikalik sotsiolog E. Boulding bu rol ko'proq "old" tomoni bilan emas, balki jamiyatning "dengiz tomoni" bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Ayollarning kamsitilishi yashirin shaklda davom etmoqda, natijada jamiyatda ayollar uchun "joiz" bo'lishi kerak bo'lgan narsalar to'g'risida barqaror fikrlar paydo bo'ladi. Ular odamlarning ongi va xatti-harakatlaridagi to'siqlar, erkaklar va ayollarning ijtimoiy pozitsiyalaridagi tengsizlikning sababi [2].

Hozirda ko'plab davlatlarda yangi tendentsiya paydo bo'ldi va jadal rivojlanmoqda - ayollarning ozodligi. Qizig'i shundaki, an'anaviy oilaga ega ayollar yolg'iz ayollarga qaraganda barcha sohalarda, ayniqsa biznesda ko'proq muvaffaqiyat qozonishadi.

Yangi turdagi ayollar jamiyatning ijtimoiy-demografik tuzilishini sezilarli darajada o'zgartirdi. Ularning tashqi qiyofasi so'nggi yillarda yosh ayol uchun baxt va farovonlik haqidagi an'anaviy g'oyalari tubdan o'zgarganligini isbotladi.

Ilm-fanda ham ayollarning o'rnini katta. Erkaklar va ayollar dunyoni turlicha qabul qilishganligi sababli, ularning ilmiy kashfiyotlari voqelikning turli xil in'ikoslarini aks ettiradi va bu ayollarga xos xususiyat ekanligini hisobga olish kerak.

Hozirgi vaqtda oilaning eng mashhur modeli aylanib bormoqda, bu erda ayol, erkak kabi, o'z martabasini birinchi o'ringa qo'yadi, keyin esa faqat oilasi. Xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rnini haqida to'xtalganda e'tibor berishga arziydigan ikkinchi narsa, ya'ni ayolning moliyaviy mustaqillikka intilishi sodir bo'ladi.

"Zamonaviy jamiyatdagi ayollarning ijtimoiy roli" muammosi bo'yicha chet davlatlari jamoatchilik fikrini o'rganish markazi tomonidan nashr etilgan ma'lumotlarga ko'ra:

- respondentlarning aksariyati erkaklar va ayollar huquqlari teng va ularning har biri tanlash va faoliyat erkinligi, shuningdek oilaviy majburiyatlarni taqsimlash huquqiga ega bo'lishi kerak (so'ralgan respondentlarning 63%).
- respondentlarning 33 foizi kasbiy sohada ayollar huquqlariga nisbatan kamsitish darajasi oshib borayotganini ta'kidlaganlar.
- Respondentlarning 46 foizi hokimiyat sohasida ayollarning soni yetarli emas, bu ayollarning holati va ijtimoiy mavqeini kamsitishning sababi deb hisoblaydi.
- Respondentlarning 61,5 foizi ayolga emas, balki erkak mutaxassisning shaxsiga ishonishga va qo'llab-quvvatlashga intilishga moyil bo'lib, bu erkaklarda ayol mutaxassislarga qaraganda yuqori darajadagi boshqaruv va kasbiy fazilatlarining mavjudligi bilan izohlaganlar.

Shunga qaramay, respondentlarning 70,2 foizi ayol uchun eng yaxshi tushuncha uning tabiiy taqdiriga ergashish, farzand tug'ish va tarbiyalash, oilaviy o'choqni saqlab qolishdir, deb ta'kidlaganlar [7].

Zamonaviy ayol o'zi uchun muhim va qiziqarli bo'lgan ijtimoiy rollarni uyg'un tarzda birlashtirishga va muvaffaqiyatli bajarishga intiladi. Oila institutidagi tub ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar, avvalambor, demografik ko'rsatkichlarga nikoh va oilaviy munosabatlarning holati, turmush o'rtoqlar o'rtasidagi munosabatlar sohasi, maqom-rol pozitsiyalarini taqsimlash va erishish kabi ta'sir ko'rsatdi.

Nazariy izlanishlarning ko'rsatishicha:

- "Ayol aqliy va jismoniy mehnatga erkakdan ko'ra ko'proq moslashgan"
- "Zamonaviy ayolning o'zini anglashi va shaxsiy o'sishi uning martaba pog'onasida o'sishiga to'liq bog'liq"
- "Zamonaviy ayolning ijtimoiy roli oilaviy rol pozitsiyalariga qaraganda ko'proq kasbiy o'zini anglash darajasiga kamayadi"
- "Zamonaviy ayolning qadriyatlar ierarxiyasida martaba o'sishi va moddiy barqarorlik ustunlik qiladi"
- "Zamonaviy ayol 25-30 yoshga to'lganida turmushga chiqadi"
- "Zamonaviy ayol huquq va majburiyatlar erkinligini qadrlaydi"
- "Zamonaviy ayollar ko'pincha 1-2 bolaga ega, kamdan-kam istisnolardan tashqari - bola bo'lmaydi" [6].

Ayolning mavqei va roli pozitsiyalaridagi ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar, u yoki bu tarzda, oilaga ta'sir qiladi, oiladagi va jamiyatdagi o'rnini belgilaydi. Ayollarning zamonaviy ayolga aylanishida atrofdagilarning qadrlashlariga ham bog'liq. Shunday ekan ayollarni e'zozlash, asrash barchamizning burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Андреева, Г.М., Богомолова, Н.Н., Петровская, Л.А. Зарубежная социальная психология XX столетия: Теоретические подходы: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2001.
2. Вейнингер, О. Пол и характер. Принципиальное исследование. – М., 1992.
3. Здравомыслова, О. Статус и карьера женщины в современных условиях. – М., 2000.
4. Зуйкова, Е.М., Ерусланова, Р.И. Феминология: Учебное пособие. – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2001.
5. Платон. Соч. Т.3. Ч.1. – М., 1971.
6. Пронин, А.А. Положение женщин в современной России: общая характеристика. – М., 2000.
7. Черняк, Е.М. Социология семьи: перспективы развития института. – М., 2000.
8. Мороз В.А., Аверкина Т.О. Социальные роли современной женщины в представлении студентов// Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. – № 11-4. – С. 726-731;